

Patnáct let v managementu vědy a výzkumu

Od června 2009 k prosinci 2024

Od mimořádného sněmu Akademie věd k letošním volbám

Pavel Baran

Milé kolegyně, milí kolegové,

v managementu vědy a výzkumu se pohybuji více než patnáct let, kus pracovního života jsem věnoval Akademii věd v pozicích místopředsedy Akademie věd, předsedy Vědecké rady a prvního místopředsedy Rady pro výzkum, vývoj a inovace. Seznámil jsem se podrobně s činností Grantové i Technologické agentury (Kontrolní rada a Výzkumná rada). Je mi pracovně blízké rovněž prostředí na vysokých školách.

Proto jsem se rozhodl, že v rámci kandidatury na pozici předsedy Akademie věd nejprve shrnu své působení v těch agendách, které pro Akademii věd (a nejen pro ni) považuji za důležité.

Chtěl bych se tedy s odkazem na své působení v oblasti vědy a výzkumu představit a uvést kompetence, s nimiž se ucházím o pozici předsedy Akademie věd. Ovšem je jasné, že se mi během patnácti let nemohlo podařit vše, oč jsem usiloval.

S oporou o tuto rekapitulaci se v září obrátím na akademickou veřejnost s programovými tezemi pro kandidaturu na předsedu Akademie věd.

I když je nyní nezbytné, abych prezentoval své působení a jeho výsledky, chci zdůraznit, že jsem samozřejmě nikdy a na ničem nepracoval zcela sám. Naopak, spolupracoval jsem s kolegyněmi a kolegy napříč celým systémem vědy a výzkumu, čehož si velmi vážím. Za to vše jim patří můj dík.

Bylo by obtížné přesně vymezit, kdo, kdy, čemu a nakolik přispěl. Vím však jistě, že v mnoha případech jsem byl tím, kdo určoval výsledek „hry“.

Rozpočty a finanční prostředky
v oblasti vědy a výzkumu

1

4

Spolupráce Akademie věd
a jejích pracovišť s vysokými školami

2

Legislativa
v systému vědy a výzkumu

Podpora pozice Akademie věd
v systému vědy a výzkumu

5

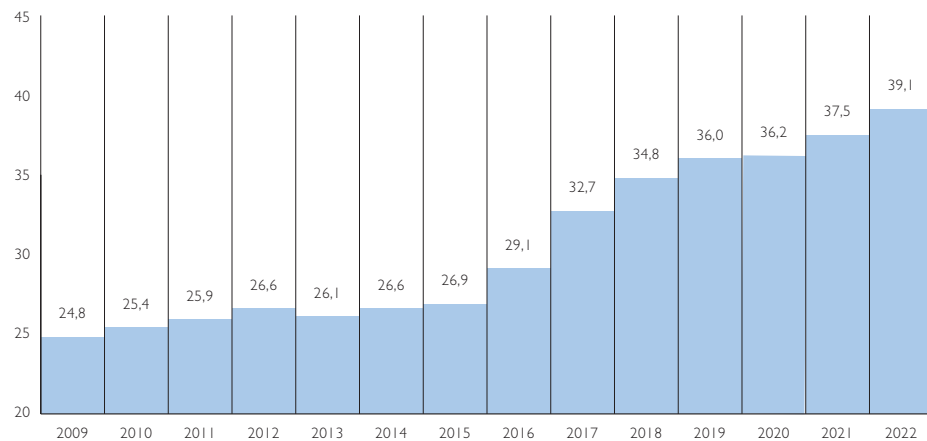
Hodnocení
výzkumných organizací

3

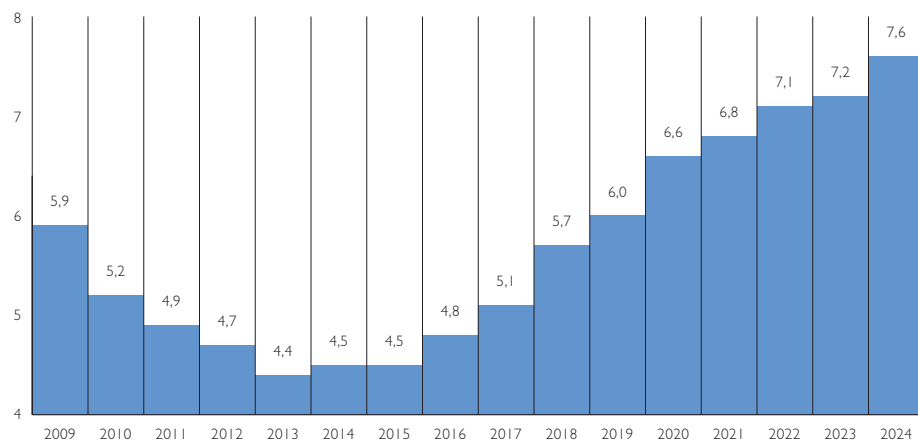
6

A další ...

Rozpočty a finanční prostředky v oblasti vědy a výzkumu

■ Celkové výdaje státního rozpočtu na vědu a výzkum (mld. Kč)

■ Kapitola Akademie věd (mld. Kč)

Počínaje rokem 2013 jsem působil v systému vědy a výzkumu v pozicích místopředsedy Rady pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI navrhuje celkové výdaje státního rozpočtu na vědu a výzkum) a současně jako místopředseda Akademie věd, respektive člen předsednictva Akademie. Z těchto pozic jsem měl možnost vyjednávat a navrhopvat výši a zaměření finančních podpor.

■ **návrh Prohlášení o stabilizaci systému VaVal v České republice z roku 2017** (závazek vlády: zajistit systematické navyšování institucionální podpory pracovišť Akademie věd a veřejných vysokých škol každoročně alespoň o 5 procent);

■ **návrh Memoranda o podpoře výzkumu, vývoje a inovací v České republice z roku 2019** (závazek vlády: systematické navyšování výdajů státního rozpočtu na institucionální podporu na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumných organizací, každoročně nejméně o 4 procenta);

■ **formulace dílčích cílů Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+** (například: nastavení adekvátního poměru výše institucionální a účelové složky financování s cílem stabilizovat a zefektivnit výzkumné prostředí, a to při současném zachování alespoň stávající výše účelové složky);

■ **dojednání další finanční podpory pro COMPASS-U – Tokamak Ústavu fyziky plazmatu AV ČR** (v letech 2023–2025 jako samostatná položka v kapitole Akademie věd);

■ **vyjednání alokace z Národního plánu obnovy pro vybrané obory výzkumu** (program EXCELES z roku 2021 – infekční choroby a virologie, onkologie; neurovědy, metabolická onemocnění a kardiovaskulární choroby a sociální a ekonomické dopady systémových zdravotních rizik; a dále pro aplikovaný průmyslový výzkum);

■ **vyjednání míry spoluúčasti při spolufinancování projektů podporovaných z evropských strukturálních fondů – operační programy** (především v roce 2023, kdy ministerstvo financí navrhovalo neakceptovatelnou míru spoluúčasti pracovišť Akademie věd a vysokých škol);

- **vyjednání nové finanční podpory pro ERC.CZ v roce 2019 v rámci kapitoly Akademie věd** (pro projekty vědeckých pracovníků působících na pracovištích Akademie věd);

- **zajištění další finanční podpory na realizaci mezinárodního hodnocení v Akademii věd** (rozpočtové opatření v roce 2017 ve prospěch kapitoly Akademie věd na vrub kapitoly Úřadu vlády).

Legislativa v systému vědy a výzkumu

Z pozic místopředsedy RVVI, místopředsedy Akademie věd a předsedy Vědecké rady jsem se podílel na tvorbě a návrzích právních předpisů regulujících oblast vědy a výzkumu:

- **návrh zákona o podpoře výzkumu, vývoje a inovací** (rok 2017, místopředseda vlády pro VaVal P. Bělobrádek. Cílem: nový systém státní správy VaVal, efektivita veřejných prostředků, stabilizace institucionálního financování, priority oborové podpory, motivace soukromých subjektů pro veřejnou podporu VaVal ad.);

- **schválení tzv. malé novely zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje** (rok 2020, příprava pod vedením K. Havlíčka. Cíl: likvidace „kafemlejnku“, hodnocení definitivně založeno nikoliv na hodnocení jednotlivých výsledků, nýbrž na hodnocení výzkumných organizací jako celku);

- **návrh tzv. velké novely zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje** (rok 2020, příprava pod vedením K. Havlíčka. Cílem: hodnocení programů účelové podpory, zjednodušení administrativy, přenositelnost grantů, reprezentace podnikového výzkumu, etická komise pro systém VaVal ad.);

- **návrh novely zákona o vysokých školách** (rok 2022, ministryně pro vědu a výzkum H. Langšádlová, doporučení paní ministryni ke spolugesci. Cíl: transparentnost systému výchovy doktorandů, motivace k flexibilitě meziinstitucionální výchovy doktorandů, zaručení minimální výše doktorského studijního příjmu včetně finančního podílu pracovišť Akademie věd).

Hodnocení výzkumných organizací

Za situace, v níž byl aplikován při hodnocení tzv. „kafemlejnec“ a za výsledky přidělovány body, jsem se zasazoval o zrušení této pokřivené praxe již v rámci působení v Komisi pro hodnocení výsledků při RVVI a poté jako místopředseda RVVI. Podobně v týmu, který se podílel od roku 2009 na realizaci Mezinárodního auditu VaVal v ČR, s cílem prosadit komplexní hodnocení výzkumných organizací jako celku. Toto úsilí bylo úspěšně završeno přijetím zákona, kterým byl definitivně odstraněn „kafemlejnec“ z prostředí vědy a výzkumu. Tento zákon jsem dovedl jak do Poslanecké sněmovny, tak do Senátu (ve spolupráci s místopředsedou K. Havlíčkem):

- **metodika hodnocení výzkumných organizací a hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací, tzv. Metodiky 2017+** (připravila a vládě navrhla RVVI s cílem prosazovat kvalitu, a nikoliv kvantitu při hodnocení vědy a výzkumu);

- **schválení tzv. malé novely zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje** (v roce 2020 s cílem odstranit „kafemlejnec“, viz výše);

- **zakotvení vlastního hodnocení v Akademii věd v rámci Metodiky 2017+** (jako součást identity Akademie věd a posílení její pozice na národní úrovni v této věci);

- **příklad dobré praxe nového přístupu k hodnocení: situace v Etnologickém ústavu v roce 2018** (organizační změnou následně zrušen Kabinet hudební historie z důvodu dlouhodobě nedostatečného vědeckého výkonu, prosazeno z pozice místopředsedy Akademie věd).

Spolupráce Akademie věd a jejích pracovišť s vysokými školami

Z pozic ředitele Filosofického ústavu, místopředsedy Akademie věd a předsedy Vědecké rady jsem trvale podporoval zcela konkrétní spolupráci Akademie věd a jejích pracovišť s vysokými školami, zejména v oblasti doktorského studia:

- **s důrazem na institucionální zakotvení spolupráce s VŠ při výchově doktorandů** (formou společných akreditací);
- **při navazování spolupráce pracovišť Akademie věd se zahraničními univerzitami** (příkladem může být spolupráce Filosofického ústavu a Lipské univerzity, s podporou Leibniz-Gemeinschaft);
- **návrh požadavku na zajištění institucionální podpory v kapitole Akademie věd specificky určených na společnou výchovu doktorandů** (analýza aktuálně vynakládaných prostředků na výchovu doktorandů / posílení postavení doktorandů působících na pracovištích AV ČR);
- **uspořádání „Dne pro ERC“** (2024, Třešť, cíl: zvýšit motivaci a zájem o grantové projekty ERC mezi juniorními vědeckými pracovníky z akademických pracovišť a VŠ formou neformálního networkingového setkání).

Podpora pozice Akademie věd v systému vědy a výzkumu

Útoky na Akademii věd a její pozici vyvrcholily v letech 2008–2010. Reakcí byla řada zásadních opatření a kroků, na nichž jsem se podílel, a to již z pozic ředitele Filosofického ústavu, poté místopředsedy Akademie věd ad. Zkušenosti z tohoto období se promítly do mého působení ve vedení Akademie věd i v dalších letech:

- **osobní podpora kolegům ve vedení Akademie věd v době útoku na Akademii, podíl na organizaci mimořádného sněmu v roce 2009;**

- **formulace konceptu Strategie AV 21 v době jejího vzniku** (drobnost pro doplnění: „Špičkový výzkum ve veřejném zájmu“ – motto, které jsem navrhl);

- **podpora transferu technologií a znalostí v gesci pracovišť Akademie věd, a to ve spolupráci s Centrem transferu AV ČR jako servisní organizací pro pracoviště** (zamítnutí konceptu centrální Organizace pro transfer technologií v centru Akademie věd, která by sama transfery realizovala, rok 2020).

Jiná forma podpory Akademie věd / osobností z prostředí Akademie věd:

- **prostřednictvím působení v pozicích napříč systémem vědy a výzkumu** (při Evropské komisi, v Radě pro výzkum, vývoj a inovace, v orgánech Grantové a Technologické agentury ČR, při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR aj.;

- **návrhy na ocenění osobností z pracovišť Akademie věd** (Česká hlava, Cena předsedy RVVI za propagaci a popularizaci výzkumu ad.).

A další ...

- **zachování činnosti CEFRES: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách v Praze** (v situaci, kdy v roce 2014 hrozil zánik této instituce, jsem zprostředkoval uzavření dohody mezi Francouzským velvyslanectvím, CNRS, Akademií věd a Univerzitou Karlovou, čímž bylo zajištěno pokračování CEFRES a jeho aktivit v Praze);

- **NORFACE, HERA: platformy pro evropskou spolupráci ve společenských a humanitních vědách** (zajištění vstupu /2016/, resp. pokračování působení /2013/ Akademie věd v obou platformách);

- **důraz na podporu excelentního výzkumu a jeho financování v oborech SHV Akademickými prémie** (motivace k přípravě projektů, první projekt podán a Prémie udělena v roce 2016, následovaly další);

- **důraz na finanční podporu excelentního výzkumu oborů SHV v rámci ERC grantů** (první úspěšná podání žádostí o ERC granty v oborech SHV již v roce 2010 a dalších letech).

